

סוף־סוף לנגב יש בירה

"במהלך השנים הרבות שעברו מאז סיימתי את לימודיי בבאר שבע ניתק הקשר שלי איתה לגמרי. לכן כשנשלחתי לבקר בה עכשיו ציפיתי ל'מסע שורשים' סטנדרטי. לרגע לא חשבתי שארגיש כמו מרטי מק'פליי בסרט 'בחזרה לעתיד'"

יום ראשון היה יום שמח, חגיגי.

היה זה היום שבו שבתי מחופשת סוף השבוע לבאר שבע, לאוניברסיטת בן גוריון שבה למדתי. בדרך הארוכה הנהייתי לצפות בנופים העירוניים הצפופים שנפתחים לשדות רחבי ידיים ככל שמדרימים, להביט על השפע הירוק של החורף, הצהוב של הקיץ. סמוך לבאר שבע השמש תמיד חיכה מאוזן לאוזן, וכשראיתי את השלט הגדול "דרך החופש - דבר כזה עוד לא עשית" שהתנוסס באותם ימים בכניסה לעיר, חייתי גם אני. כסטודנטית באר שבע אכן הייתה בשבילי הדרך לחופש. מן הסתם עוד הקסם שלה לא היה טמון במבני הבטון האפורים שלה ולא בעוני ובדלות ששררו ברחובותיה אלא בעיר העליונה ושוקקת החיים שחברה לה יחדיו - האוניברסיטה, שיצרה נווה מדבר פורח של צעירים וצעירות בתוך שממת

הסהרה של שכונות מצוקה, דלות ואנשים קשי יום. הקשר שלי עם העיר עצמה היה מועט. את מרכזה כמעט לא פקדתי. פשוט לא הייתה לי סיבה מספיק טובה. במשך שנים הכינוי "בירת הנגב" לא הביא כבוד רב לנגב שזו ביר-תו. באר שבע הייתה מוזנחת וסבלה מגירעונות כספיים קשים ומשיעורי פשיעה גבוהים. היא אמנם שימשה העיר הראשית ליישובי הדרום, אבל ליושבים מצפון לא הייתה סיבה אמיתית להגיע אליה. במהלך השנים הרבות שעברו מאז סיימתי את לימודי ניתק הקשר שלי איתה לגמרי. לכן כשנשלחתי לבקר בה עכשיו ציפיתי ל"מסע שורשים" אותנטי. לרגע לא חשבתי שארגיש כמו מרטי מק'פליי בסרט "בחזרה לעתיד".

עיר עם סיפור

בשנים האחרונות באר שבע עשתה מהפך - נבנו בה אינספור שכונות מגורים, מתחמי קניות ענקיים, פארקי תעשייה והיי-טק, ומיזמים רבים קמים לקראת מעבר צה"ל לנגב. העיר המדברית הנמוכה, שהייתה כה מזוהה עם בנייני רכבת, תופסת גובה במגדלי דירות. את המראה האפור ששלט בה מחליפים ירוק של פארקים וגנים ומזרקות צבעוניות, ואווירת עיר הספר העיפה והמשועממת, המונצחת בסדרה הפופולרית "זגורי אימפריה", התחלפה ברוח של התחדשות, התלהבות וגאווה חדשה. אבל העיר לא נעצרת בלהיות חכמה וחדשנית. אחרי שהוכיחה מה היא יודעת לעשות בתחום הנדל"ן והתעשייה, באר שבע רוצה להראות שהיא גם יפה ומעניינת ולזכות במכרז על לבם של המטיילים והתיירים. "לנו יש את אברהם אבינו", אמר ראש העיר הנמרץ רוביק דנילוביץ' בכנס מיתוג העיר כבירת ההודמנויות של ישראל שנערך לפני כמה שנים. "לבאר שבע יש סיפור". ואת הסיפור הזה העיר רוצה לספר עכשיו.

באזור שבו שוכנת באר שבע היה קיים יישוב כבר בתקופה הכלקוליתית, אבל את פרסומה ושמה הביא לה יקר העיר, אברהם אבינו, שהתיישב בה אחרי שהגיע ממסעו מחרן. העיר קרויה על שם באר המים שנזולה מאברהם על ידי אבימלך מלך גרר, והשבועה שנשבעו לידה שניהם כשכרתו ברית שלום. באר שבע של היום נבנתה על ידי הטורקים במקום שבו עמד היישוב המקראי. היא הוכרזה עיר בשנת 1906 והייתה בירת המנהלית של השלטון. למעשה הייתה זו העיר היחידה בארץ שנבנתה על ידי העותמאנים. בקרב באר שבע במלחמת העולם הראשונה הובקעו קווי ההגנה של הטורקים על ידי פרשי האנו"ק האוסטרלים והניו זילנדים, מהלך שהביא בהמשך לכיבוש הבריטי של ארץ ישראל והמזרח התיכון ולכניסתה של באר שבע לדפי ההיסטוריה של ה"אזורים" וה"קיוויים". את הסיפור הזה רוצים להציג עכשיו לתיירים, לא רק מהארץ אלא מהעולם כולו. ואם זה נשמע לכם תלוש מהמציאות, כנראה לא ביקרם בבאר שבע בזמן האחרון.

מאברהם אבינו עד סודות האטום

את הסיוור שלי בבאר שבע אני פותחת בעיר העתיקה. בפעם האחרונה שהייתי כאן התחבאו המבנים ההיסטוריים המוזנחים בתוך המולה מפויחת, כשפיקוד הדרום מפגין נוכחות דומיננטית. אך כעת, אחרי מתיחת פנים הגונה, האווירה אחרת לגמרי. המיליונים הרבים שהושקעו בעיר העתיקה מאפשרים לעשות סיור יום רגלי מפתיע מאוד בין הפנינים האר-כיטקטוניות והארקטקטיות החדשות.

נקודת ההתחלה שלי היא מרכז המבקרים באר אברהם. כאן הוקם מיצג בתלת-ממד במעיין שעטנו של גלביות והיי-טק לכבודה של הבאר, שהמסורת מספרת כי נבנתה בידי אברהם אבינו עצמו (אבל לא באמת). מכאן אני ממשיכה למסע דילוגים בין מוזיאון למוזיאון, בין מבנה עותמאני אחד לאחר. בבית האמנים בנגב אני מוצאת פינת חמד של אמנות מקומית בבית מנדטורי עם חצר מפתיעה, שבה גן קטן של עצים יבשים שפוסלו ועוטרו על ידי אמנים שונים בטכניקות שונות. ליד פיקוד הדרום משתרע גן אלנבי, אחד הגנים העירוניים הראשונים שהוקמו בישראל, המשרה שלוה ירוקה לאחר ששופץ ושוקם כהלכה. במוזיאון הנגב לאמנות, השוכן במבנה ששימש בעבר בית המושל ובית עיריית באר שבע, אני משועשעת מהתערוכה "חמור עכשיו", שמתחקה על דימוי החמור בתרבות המקומית. בצמוד אליו ניצב המסגד הגדול של העיר, שאינו משמש בתפקידו זה למורת רוחם של המוסלמים החיים כאן, אלא הוסב - בפסיקת בג"ץ, לאחר מאבק ציבורי ועימות משפטי - למוזיאון לתרבות האסלאם ועמי המזרח. המוזיאון/מסגד מרהיב ביופיו, וכך גם תערוכת השטיחים הממלאת את החללים הגדולים תחת קשתות המבנה.

נדמה שאת ההצלחה הגדולה ביותר נוחל כאן פארק קרסו למדע, שא-

בעמוד מימין: שרידי עיר ביזנטית מוצגים מתחת לרגלי העוברים ושבים בתחנה המרכזית של באר שבע; צילום עליון: עץ מעוצב בחצר בית האמנים בנגב; צילום תחתון: פארק קרסו למדע

מנם נחנך בסך הכל לפני שנתיים אך נהפך למוסד מקומי במהירות מסחררת. המוזיאון שוכן במבנה אבן דו-קומתי יפהפה אשר הוקם על ידי העותמאנים ב-1914 כבית ספר חקלאי לילדי הברואים, אך בשל מלחמת העולם הראשונה הוא מעולם לא מימש את ייעודו. כיום זהו מוזיאון מדע אינטראקטיבי שמציג מוצגים ומיצגים מעניינים כמו תערוכת סודות האטום או פארק צלילים מדהים, שמצליח להוציא את המדען מהילדים ואת הילד מהמבוגרים.

וכמו בירושלים ובתל אביב, גם בבאר שבע שופץ מתחם תחנת הרכבת הטורקית שהוקמה כאן לפני מאה שנים בדיוק. לאורכו של המתחם המטופח, הנקרא "מתחם הקטר", הוצבו מסילות ברזל אותנטיות וקרונות עץ עתיקים, שבהם מיצגים שמספרים את סיפורה של הרכבת וממחישים את הנסיעה בה באותה תקופה. בקיץ יועלה מיצג אור-קולי מושקע על קטר 70414 המקורי, שהתפרסם בשירו של אריק לביא.

אמריקה של הנגב

"צריך רכבת רק כדי ללכת מחנות לחנות", מתבדה אלי, נהג מונית באר שבעי שמתאר באוזניי את חוויית הביקור בקניונים החדשים בבאר שבע. "אם אני רוצה שהילדים ילכו לישון מוקדם אני לוקח אותם לגרנד קניון. כשחוזרים הביתה הם מתעלפים במיטה", הוא אומר. כמו רבים מתושבי האזור גם אלי גאה מאוד בפיתוח של העיר. "את יודעת שהגרנד קניון

צילום עליון: תערוכת "חמור עכשיו" במוזיאון הנגב לאמנות. תוצג עד אמצע יוני; צילום תחתון: מצגת בבאר אברהם; בעמוד ממול: תערוכת שטיחים במוזיאון לתרבות האסלאם ועמי המזרח

הוא הכי גדול במזרח התיכון? כבר לא צריך לנסוע לתל אביב יותר, זה העתיד, הוא אומר. אבל מוזיקת הטכנו של שנות התשעים דווקא, שמתנגדת ברקע, מחזירה אותי לימים שבהם למדתי כאן. וגם העובדה שהוא לא מפעיל מונה. "יש רק שני תעריפים בבאר שבע - 25 שקלים ו-30 שקלים. האמת, עדיף להיות נהג מונית בתל אביב."

תחושה של באר שבע הישנה מעניקה גם מסעדת הפועלים "הבית התימני האורגנילי", שבה נתן כהן, הבעלים ואושייה באר שבעית ידועה, מבשל את האוכל בכלים עתיקים ובטבון פחמים. אבל כדי לחזור לחוויה הכי אותנטית בסביבה אני עולה אל האייקון של העיר, אנדרטת חטיבת הנגב, שהייתה מאז ומתמיד המקום בה"א הידיעה לרומנטיקה ולהתייחדות עם הטבע. בימי לימודי כאן שכן המונומנט הסביבתי של האמן דני קרוון במקום מרוחק, באמצע שממה של כלום על כלום. במבוכיו הנפלאים תלים נערמו תלי זוהמה ונרקמו לא מעט עסקאות מפוקפקות. כעת המקום נקי להפליא. כשאני מגיעה רוח מדברית קרה נושבת בפראות, קריאות "הקשב" של קבוצת חיילים שהגיעו לסיור מבקיעות את השקט, וזוג שמ"כין קפה בפנינג'אן תופס עמדה מול השמש השוקעת. אבל המראות הנשקפים אליי, של הכרך הצפוף והמנצנץ באורות, שהתקרבו כל כך לאנדרטה, מדהימים אותי וממחישים לי את גודל השינוי שהעיר עברה. "את קולטת? זו לא מנהטן, זו באר שבע!" מתלהב מורה הדרך יצחק פרס, שמציג בפניי את השכונות המתפרשות לרגלינו.

"באר שבע מגשימה כיום את חזון דוד בן גוריון לשילוב של חלוציות

נהפכו לערים תיירותיות. וכן, התוכנית השאפתנית היא להזרים מים בנחל באר שבע החרב. יתרה מזאת, הבדיחה הבאר שבעית הוותיקה שיום אחד יוקם אגם בבאר שבע קורמת עור וגידים. בפארק נחל באר שבע, שהוקם לאורך כשמונה קילומטרים של הנחל, מתוכנן אגם ענקי ממי קולחין מטוהרים. כרגע לצד הגשר הטורקי העתיק יש כבר טיילות, מדשאות, חורשות עצים צעירות שייקחו זמן עד שיתנו צל, גשר צינורות, אמפייתאטרון ענקי שמתקיימות בו הופעות תחת מפרש של נורות לד צבעוניות ועוד.

נווה צדק של הדרום

בשעות הערב אנחנו יוצאים למתחם סמילנסקי המשופץ שבעיר העתיקה. כשלמדתי כאן הייתה האוניברסיטה ספק הבידור והבילויים הראשי של הסטודנטים, אבל היום התפתחה סצנה אלטרנטיבית מחוץ לחומות, וגם אם היא עדיין בחיתולים - נראה שהיא כבר יודעת ללכת לבד. "זאת נווה צדק של לפני 25 שנה," אומר לי צח ברק, מהבעלים של "לולה", בית קפה בסמילנסקי, שאכן מזכיר את הרחובות של השכונה

ומדע, הוא אומר לי כשאנחנו חולפים במתחם ההייטק של באר שבע, שמיטב החברות הבינלאומיות כבר פועלות בו. בסיור רכוב בעיר פרס מראה לי את מופעי האורות הצבעוניים של המזרקות הרבות שהוקמו ברחובותיה. כולם בבאר שבע יודעים שהמזרקות זאת השריטה האישית של ראש העיר. את ההשראה קיבל דנילוביץ' מערים כמו פיניקס באריזונה וסן אנטוניו שבטקסס, כשהרעיון הוא למצב את באר שבע כנווה מדבר. באותן ערים אמריקניות הזרימו מים בערוצי הנחלים היבשים שלהן וכך הן

גם המוזיקאי איתי פרל, שעבר לבאר שבע לפני כשנתיים וחצי, לא חשב שהוא עומד להשתקע בה. פרל הגיע לבאר שבע במהלך מסע נדודים קטן כדי לפתוח דף מוזיקלי חדש, אך לאחרונה מצא את עצמו כבעלים של בר שכונתי, "פרלה" או "הפאב של איתי", כפי שקוראים לו כאן, שהפך בית שני לאמנים, מוזיקאים וסטודנטים שחיים בסביבה. "הקצב פה אחר, יש תחושת קהילה חזקה, פחות היסטריה ויותר זמן להרהר", הוא אומר לי כשאנחנו יושבים בחוץ. הלוקוחות שנשארו בפנים בלי ברמן מרגישים נוח מספיק כדי לתפוס פיקוד על הבר ופשוט למוזג לעצמם.

החושניות של הבטון

אפשר לומר שבאר שבע עושה הכל כדי לקבל אורחים, אך מההיצע הרחב של פתרונות לינה בעיר אני מבינה שהם עדיין לא התחילו להגיע בהמוניהם. בבית ההארחה "בית יציב" אני פוגשת את נורמן, תייר סקוטי שהגיע לעיר במסגרת טיול שהוא עורך בארץ במשך כמה שבועות. כחובב היסטוריה וארכיאולוגיה נורמן מספר לי שהוא ביקר בבית הקברות הצ' באי הבריטי ובתל באר שבע, שהוכרזו אתר מורשת של אונסקו וכיום הוא חלק משביל סובב באר שבע שנחנך לפני כשנתיים. "האתר הזה יותר טוב מסטונהנג'!" הוא מפתיע אותי. "יכולתי ממש לשמוע את האנשים שחיו פה לפני אלפי שנים!" הוא ממשיך בהתלהבות. אולם כתייר לנורמן יש גם ביקורת. לדבריו, העיר עדיין לא ערוכה לתיירים מחו"ל. "נותני השיי רותים פה לא מדברים אנגלית, ובתחנה המרכזית אין אפילו מרכז מידע לתיירים", הוא קובל. לתשומת לב פרנסי העיר.

התחנה המרכזית, אגב, שבה ביליתי לא מעט בעבר, קרויה היום "טר" מינל באר שבע" והיא חלק ממתחם התחבורה המטרופוליני שמחבר אותה עם תחנת הרכבת. מתברר שאפילו היא שווה ביקור בפני עצמו. מעבר לכך שעברה שיפוץ נרחב ונהפכה למרכז קניות שוקק, נמצאו בתחנה שרידי עיר ביוזנטית בת כ-1,500 שנים, והם מוצגים תחת רצפת זכוכית מחוסמת ממש מתחת לרגליהם של העוברים ושבים.

ממש בסמוך לתחנה נשים בדואיות יושבות על הארץ בלבוש מסורתי ומוכרות תרנגולות וביצים, ומוצרים כמו חלב עזים בבקבוקי קולה. זהו יום חמישי, ומסורת השוק הבדואי הוותיק ממשיכה גם היום. המיקום של השוק הענקי הועתק אמנם מאז הייתי פה כפעם האחרונה, אבל לשמחתי, על אף הפיתוח הכללי של העיר - האווירה נותרה אותה אווירה. אני מסתובבת בין הרוכנים הרבים שמציעים ספציפית בלתי נדלה של מציאות, ולא יכולה להפסיק להתפעל מנגון הצבעים, הריחות והפנים ומהעובדה שלמרות ההייטק והסייבר והמגדלים והמזרקות באר שבע עדיין משמרת את האותנטיות שלה כבירה של הנגב על כל גווניו.

אני מתמלאת התרגשות גם כשאני עושה את דרכי לאוניברסיטה ורואה את בתי הרכבת הישנים, המוכרים מפעם. כשאני רואה סוף-סוף את בנייני האוניברסיטה אני מרגישה לגמרי בבית ושמהה לגלות שהם נראים בדיוק כמו שזכרתי - מפלצות בטון כעורות להפליא. "הבטון הוא חומר חושני", אומר לי האדריכל עומרי עוז אמר, שמנסה לגלות לי ולעולם דווקא את היופי של כל האפור-אפור הזה של סגנון הבנייה הברוטליסטי, שאפיין את האדריכלות הבאר שבעית בעשורים הראשונים להקמתה. עוז אמר הקים עם ד"ר הדס שדר את העמותה לקידום מורשת האדריכלות הברוטליסטי-טית, שהגישה לאחרונה באופן עצמאי בקשה לאונסקו להכיר בעיר כאתר מורשת עולמית של האדריכלות הזאת.

כשאנחנו עומדים במסדרונות הבטון המאווררים והמוצלים של בנייני האוניברסיטה או מבנים אחרים ברחבי העיר שעוז אמר מציג לפניי, הוא מתפעל מהתכנון האקלימי, מהגוונים של הבטון שמתאימים לאדריכלות המדברית ומהעובדה ש"כל מבנה הוא אייקון, בנו כאן מבנים ייחודיים". עוז אמר לא מבקש לשמר או לשפץ. הבטון עומד איתן בזכות עצמו. "כל מה שאנחנו מבקשים הוא לשים שלטים וליצור מפת תיירות של המבנים

התל אביבית לפני הבום הגדול. במבני האבן העתיקים בעלי התקרות המי קושתות והחצרות העותמאניות הפנימיות כבר קמו להם כמה מסעדות, פאבים וגלריות. מתחם הרחובות ההולנדיים הזה מושך אליו המוני מבקרים בעיקר בימי שישי ובחורשי הקיץ בפסטיבל "רביעי בסמילנסקי", או המקום מתמלא בדוכנים ונערכות בו הופעות. אבל זאת רק ההתחלה. כאן רוצים להיות נווה צדק של היום, לא של פעם. מלגות סיוע בשכר דירה שמוענקות לסטודנטים ומלגות לאמנים כבר עושות את שלהן, והן מתחיי לות להחיות את הרחוב ולהיות למוקד משיכה לסטודנטים למרות הריחוק היחסי מהאוניברסיטה.

אנחנו אוכלים ארוחת ערב בין קירות האבן של מסעדת "סמילנסקי טאפאס בר" וממשיכים לסיבוב ברים ברחובות הסמוכים. "עשן הזמן", שנמצא לצד תיאטרון הפרינג' ומציג את עצמו כ"חנות ספרים, בר ומ" קום להופעות, בית ליצירה באר שבעית, שירותי הסתה והמדרה", נהפך פה כבר מזמן למוסד מקומי, מה שמאפשר לבעלים להפגין הומור עצמי ולהבטיח בפלאיירים ש"החדשות הכי טובות הן ששמעון פרס לא נגע בפלייליסט". בחצר העותמאנית של החלון 33 מתקיימות הופעות וגם מסיבות המוניות שגרמו לגל פינסלר, בת 26, להתאהב בעיר ולהישאר בה אחרי שסיימה את הלימודים. "יש הרבה סטודנטים שרגילים לבעיה של האוניברסיטה, אבל ברגע שמגיעים לעיר העתיקה ונחשפים לסצנה כאן נשאבים לזה", היא אומרת.

למעלה: חתן וכלה במתחם הרכבת הטורקית של באר שבע; **למטה:** איתי פרל, הבעלים של פאב "פרלה" בעיר העתיקה; **בעמוד ממול למעלה:** אוניברסיטת בן גוריון. מבני הבטון שלה מעוררים עניין חדש. **למטה:** השוק הבדואי

הזכרו בכתבה	
סמילנסקי טאפאס בר , רחוב סמילנסקי 23, 08'6654854	באר אברהם , דרך חברון 2, 08'6234613
קפה לולה , סמילנסקי 13, 08'6288937	בית האמנים בנגב , האבות 55, 08'6273828
עשן הזמן , אנילביץ' פינת מורדי הגטאות, 08'6237806	מחיאון הנגב לאמנות , העצמאות 60, 08'6993535
פרלה (הפאב של איתי), ההסתדרות 39, 08'6277444	מחיאון לתרבות האסלאם ועמי המזרח , העצמאות 60, 08'6993535
עומרי עוז אמר , סיורים בנושא אדריכלות ברוטליסטית, 050'7529640	פארק קרטו למדע , העצמאות 79, 08'6252600
השוק הבדואי , סמוך לשרות דוד חכם	מתחם הקטר 70414 , שדרות טוביהו 65, פינת עלי דיוויס
פארק נחל באר שבע , דרך יגאל אלון, שדרת שלושת המצבים	הבית התימני האורגינלי , הרצל 25, 077'4601005